

ACC. N:R M. 14236: 1-14.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *And. Johansson, Ahaga, ~~Brid~~*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppteckn. bl-
dens baksida!*
Socken: *Ö. Frölunda* Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: *1956* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Emigration. s. 1-14.

LMF 103.

Skriv endast på denna sida.

M. 14236.

Åhaga, Hid, den 5/2, 1956.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Till folklivsarkivet i Lund.

Insänder härmed mina uppteckningar, till frågoformuläret. L U F. IO3
Som jag nämde i avslutningen av mina uppteckningar, hade det induvidelt sett, kunnat varit mycket att beskriva om emigrationen. Men om jag förstätt frågoformuläret rätt, var inte detta, den direkta meningen. Jag har besvarat det så gott jag kunnat, om vad jag kunnat skaffat upplysningar om. Berättare Fru Teckla Åhman är vad, som framgår av uppteckningsblankettens adress, född i Örsås, en grann socken till frölunda. Men hon var blott några år gammal, när hon med sina föräldrar flyttade hit, hon bodde alltså här när hon emigrerade.

Med dessa uppteckningarna om emigrationen, har jag besvarat alla frågoformulär, som folklivsarkivet tillsänt mig. Jag ber att få tacka för det förtroende, som varit och för overseendet med mina brister, vad som angår själva skrivningen. Om folklivsarkivet har flera formulär eller får framdeles, skall jag om folklivsarkivet så önskar, fortfarande besvara dem.

Högaktningfult.

Axel Johansson.

Luf 61 och 75
+ uppt-papper skickade 7/3 1956/W.A.

ACC. N:R M. 14236 /.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 103
1.

L.U.F. EMIGRATION.

Den emigration som förekommit från orten här, var i huvudsak sett till Amerika. Befolkningskatorgien var av skilda slag. Huvudgruppen var unga män och kvinnor. Söner och döttrar till, hemmansägare, torpare, statare och lösarbetare. Den största orsaken till dessa nämnda yrkeskatorgiens emigration, var väl de dåliga framtidsmöjligheterna här. Den tidens sociala förhållanden var ju dåliga, dåligt med arbets tillgång och lågt betalt. Sedan fans ju många andra induviella orsaker. Jag har hört omtalas många sådana fall, som av skilda orsaker hastigt försvunnit från hemmafronten. Som t, e, x, ett blivande faderskap, var många, som reste ifrån ansvaret för. Klammeri med rättvisan av skilda slag, särskilt om brottet var sådant att vederbörande trodde att fängelsestraff eller dryga böter väntade honom. Försöktes i varje fall att komma ifrån genom emigration. En del, som misslyckats med affärer av skilda slag, och lockades av amerikans omtalade möjligheter till guld emigrerade med tanke på att hastigt kunna tjäna pengar, komma hem och rätta till sina affärer. En del av dessa lyckades andra inte. Andra med likaledes tilltrasslade affärer, emigrerade

ACC. N:R M. 14236:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

för att helt enkelt komma bort från skulder och fodringsägare. Dessa och liknande orsaker har jag hörts omtalas om personer härifrån trakten som orsak till emigration. Händelser och namn om detta vill jag jag inte uppteckna. För att få frågoformulärets frågor, så gott som möjligt besvarade, vad som gäller orten här, har jag till berättare lyckats få två äldre personer. Båda emigrerade i sin ungdom härifrån Östra Frölunda till Amerika. Jag nedskriver deras berättelser var för sig, jag tror att det blir bäst så.

2.

ACC. N:R M. 14236:3.

Berättaren Alfred Andersson, emigrerade år 1906, till U.S.A. Han kom från en befolkningsgrupp, som ej är nämnd i frågoformuläret, nämligen "Statarna". Så kallades den tidens lantarbetare. Villkoren för denna befolkningsgrupp var här hemma mycket dåligt, urusselt säger berättaren. Berättaren var 19 år gammal när han emigrerade, han var ensam här från orten när han reste. Hela familjer, som emigrerat, torde knappast ha förekommit här ifrån. Från andra ^{orter} torde dock detta ha förekommit, berättaren säger att han träffade sådana på resan över. Orsaken till att Alfred Andersson emigrerade, var de dåliga sociala förhållandena. Men dit hör väl också åtminstone indirekt, de politiska förhållandena. Det var ej värnplikten, som han fruktade för, han hade ej nått åldern för den samma. Värnpliktsåldern var då 21 år. Men, som jag i min inledning nämnde, var också detta orsak till emigrationen. Berättaren kände också till sådana fall. Alfred Andersson hade släktingar i USA: 4, st, farbröder. Med en av dessa hade han i några år brevväxlat, men farbrodern hade inte på något sätt påverkat honom att emigrera. Han hade endast sakligt förklarat, de möjligheter, som fanns om han var stark och ville arbeta. Några tidningar eller annan litteratur, som

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

ACC. N:R M. 14236:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

direkt skulle uppmuntra eller påverka emigrationen, fans eller förekom ej här på orten. Några agenter, som direkt arbetat med uppgiften att påverka folk för emigration, har heller inte funnits här. Men berättaren säger, att det fans personer, som förut rest till U.S.A. Och där hade egna företag, att dessa på olika sätt försökte att övertala släktingar och bekanta att komma över, för att arbeta i deras företag. Denna påtryckning, var ju mer personlig, det var folk, som man förut och som man visste skulle passa och vara dugande till det arbete som var avsett. Denna propaganda eller övertalningsförsök skedde på mångahanda sätt. I första hand per brev till den eller de personer, som det gälde. Det hände också att vederbörande, med någon hemvändande emigrant sände bud, till personer, som ämnat emigrera att de var välkomna för att arbeta för honom. Det fans även sådana egna företagare, som reste till sin hemort för att övertala bekanta, att komma över till dem. För den som tänkt att emigrera var ju detta en fördel. De hade på detta sätt på förhand, sin utkomst ordnad, även logi och i regel pengar för överresan. Även för företagaren var det bra. Han kände dessa personer på förhand och visste vad folk han fick.

4.

ACC. N:R M. 14236:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

Bakom emigrationsbeslutet, fanns nog, såväl ett långt och moget över-
tänkande, som ett hastigt och plötsligt påkommande beslut. Berättaren
emigrerade först efter att noga ha övertänkt detsamma, det var efter
brevväxlingen med sin farbror, som pågått några år innan hans beslut
mognat. Förberedelserna blev individuellt sett mycket olika, beroende
av emigrantens härvarande ställning. Var det en lös och ledig person
alltså en, som ej hade någon egendom, eller rörelse att avveckla, var
förberedelserna snart undanstökade. För en person, som ej mönstrat
eller ej hade något annat med myndigheterna att göra, var prästbetyg-
de enda erforderliga papper. Läkarundersökning förekom ej förrän på
båten, före landstigningen. Det var mest ögonen säger berättaren, som
undersöktes. Någon, som hjälpte till med erforderliga papper behövdes
ej. I regel hade emigranterna, på förhand tagit reda på förhållanden
och möjligheter. Skillnad var det ju jivetvis för de första emigran-
terna, "pionjärerna". De hade ingen att konferrera med. Det var nog
lite skillnad sedan också. Desom noga övertänkt sitt beslut, hade i
regel allting på förhand ordnat, genom släktingar eller bekanta.
Däremot de, som hastigt beslutat sig för att utvandra, blev nog för-

ACC. N:R M. 14236:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hållandet ofta ett annat. Bereste ju mer på "måfå" på vinst och förlust
Sättet att taga reda på förhållandena, var som jag förut nämt mest
genom släkt och bekantskaper. Val av plats var också förutbestämt
av dem som på förhand ordnat sin resa. Det nya språket var aldrig
någon då, som på förhand försökte att lära sig. Detta fick ske efter
hand efter framkomsten. De som hade släkt och och bekanta hade även
här en stor fördel, de fick bo hos dem, och med denna samvaro, lärde de
sig språket betydligt mycket fortare än äljest. Ägodelar, som togs med
med, blev blott det allra nödvändigaste. De flesta hade heller ej så
mycket att taga med sig. Berättaren säger att han hade blott en hand-
väska, s, k, kappsäck. Hur förhållandet var när hela familjer reste kan
jag ej beskriva, som jag förut nämt, tror jag ej det förekommit häri-
från. Om det förekommit är det så längesedan, så några upplysningar
därom ej gått ~~att~~ erhålla. Jag har hört omtalas att hela familjer
rest även härifrån, men ej på en gång, förhållandena då blir ju ej de-
samma. Berättaren fick sig tillsänt biljett och erforderliga kontan-
ter för överresan av sin farbror. För många, som reste efter 1900, ta-
let, som i U.S.A. hade släkt och vänner, var förhållandet detsamma.

6.

ACC. N:R M. 14236:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

De flesta lånen ordnades annars privat. De som ägt någonting försålde detta, och på så sätt fick reskapital. Försäljningen av sådan egendom kunde vara olika. var det från ett bond, eller torpställe, där det fanns även djur, skedde försäljningen i regel genom auktion. Men de flesta som reste var i regel rätt egendomslösa, så detta problem var ej så stort. Någon liten fästlighet brukade förekomma inom familjen, med vänner och bekanta, berättaren hade rest utan någon sådan ceremoni. Någon inställning för eller emot emigrationen, har det inte varit här i socknen. Ätminstone inte av någon betydelse, eller, som tagit sig uttryck i form av propaganda, för eller emot. Enskilda personer fanns, som tog ställning för och emot. Den hamn, som emigranterna reste härifrån var i regel Göteborg. 1906, alltså det år som berättaren reste fanns det järnväg från Svenljunga, en två mil härifrån. Härifrån och till Svenljunga åka han hästskuts. Själva överfarten, kunde nog vara ganska olika, beroende av hur bra båten var, detta var vist på den tiden ganska stor skillnad. Berättaren hade haft tur att komma med en bra båt. Resan gick från Göteborg till England, via Liverpool till Canada. Därifrån Michigan, resan Göteborg-Canada tog 12 dygn.

ACC. N:R M. 14236:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

Vad utvandrarerna försörjde sig med efter ankomsten, blev väl ganska olika. Som jag förut nämnt, hade ju många ordnat på förhand sin ankomst. De, som utvandrade, efter 1900, talet hade det säkert mycket bättre än de, som utvandrade, 1850- fram till 1900. Berättaren hade genom sin farbror, allt väl ordnat på förhand. Han bodde hos honom, han hade ordnat med arbete, berättaren säger att han börja att arbeta dagen efter han kom fram. Han blev väl bemött, i första hand av sin farbror, men också på arbetsplatsen. På vintern arbetade han åt sin farbror, farbrodern köpte och sålde skogar. Platser i U.S.A. där utvandrarerna härifrån, med förkärlek slagit sig ned, var i staterna Michigan och Minnessota. Vid denna tid var det mest staterna i öster, senare staterna i väster. Kontakten med släktingar och vänner uppehöls, undantag fins väl även här. Berättaren säger att han i regel skrev hem till sina anhöriga en gång i månaden. Själv har jag hört omtalas sådana, som aldrig meddela sig med hemmet, eller till andra anhöriga. Ibörjan efter sin framkomst meddeladesig en del kanske någon gång, för att sedan undan för undan upphöra. Ibreven berättades i huvudsak om livet i allmänhet. Berättaren och hans

ACC. N:R M. 14236:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

broder, som han nu bor hos här i frölunda hade inga brev kvar sedan före 1914. Hemsändandet av gåvor, pängar m,m, var väl mycke beroende av, hur emigranten lyckats, med detta var det säkert stor skillnad. Många ville visa dem därhemma, att di hade lyckats, andra tänkte mindre på detta. Skillnad var väl också, hur nära, och kära anhöriga man lämnat. Berättaren, som varigt varigt mycket skötsam, och fortfarande är, tillhör dem, som lyckats bra. Efter ett par år kunde han sända sina föräldrar någon dollar, och 1910 alltså efter 4 år, en klocka till sin far. Denna klocka fick jag se, vid mitt besök hos honom. Gåvor som sändes hem, var pängar, klockor, klockkedjor, och andra liknande minnessaker. Vad, som beträffar nyheter, om sådana införts genom kontakt med svenskar i U.S.A. eller annorstädes, är nog svårt att säga. U.S.A. har ju i många avseenden, varigt ett föregångsland, på jordbrukets område kom väl de första självbindarna, och slåttermaskinerna därifrån. Ivillken mån, kontakten med hemvändande eller på besök varande svenskamerikaner, kunnat påverka införandet ^{av} dylika maskiner eller annat liknande, är svårt att bedömma. Förhållandena här på orten, påverkades ej något nämnvärt genom emigrationen. Den tid, som

9

ACC. N:R M. 14236:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10.

utvandringen i huvudsak skedde, var det så gott om folk, så att det var många nog ändå. Något bättre betalt för dem, som stanna hemma eller andra förbättrade förmåner blev det inte. Efter 1900 talet torde dock emigrationen, i en viss mån, ha påverkat, de då påbörjade förbättringarna av de sociala förhållandena. För många försämrades förhållandena genom emigrationen. Detta helt individuellt sett. Om barnen från en bondgård, t, e, x, emigrerade, vilket ofta skedde blev ~~xxx~~ föräldrarna av med sin väntande arbetskraft. I vissa fall reste de ällsta barnen först, sedan de yngre undan för undan. Föräldrarna kom då ofta i en prekär situation. Detta sista min egen anmärkning. Många av emigranterna, återvände för att stanna, och nästan alla åtminstone de, som hade hälsan och ekonomiskt lyckats så de hade medel till att resa för, ville i regel se sin hembygd igen. Undantag fans givetsvis även i detta fall. Men som en gyllene medelväg var det nog så. Som exempel på detta kan jag nämna, att berättaren reste första gången 1906: var hemma och hälsade på, 1926, då i 3 mån, återkom 1930, stannade till 1940, kom sedan hem 1946 och är fortfarande här men ännu amerikansk medborgare. De som återvände, för att stanna och

ACC. N:R M. 14236://

hade tjänat dollar så di kunde, köpte sig en gård. Andra om förhållandena var sådana, övertog sina föräldrars gård. Detta var för denna orten ganska vanligt. Detta var ju också efter förhållandena ganska naturligt. De flesta, som utvandrat härifrån, var ifrån denna yrkeskategorin. Med detta har jag med denna berättares hjälp, besvarat åtminstone de flesta av frågoformulärets frågor, och vad, som i huvudsak berört denna orten. Nästa berättare, som också är en emigrant gör jag uppteckningarna lite mera personliga, och lite mindre om vad som berört orten här och därmed sammanhängande ting. Vad, som berör detta har jag med detta försökt att skildra så gott jag kan. Jag tyckte också att det var roligt att höra mer än en emigrant besvara frågorna, deras uppfattning och intryck, kan ju vara olika.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

//.

ACC. N:R M. 14236:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

Fru Teckla Åhman, emigrerade till U.S.A. 1895, reste hem och hälsade på 1903. Hon var då hemma endast tre månader. 1910 reste hon åter hem, var då hemma i ett och ett halft år. Hösten 1914 reste hon åter hem, gifte sig och blev åter bofast här. Hennes föräldrar var torpare och deras ekonomiska och sociala förhållanden, var som för alla andra liknande befolkningsgrupper, vid denna tid mycket dåliga. Första gången hon reste hade hon sällskap, med en äldre syster och en svåger. Huvudorsaken till att hon emigrerade, var hennes lust att resa. Allt sedan hon var tio år, hade hon drömt om att resa till U.S.A. De härvarande dåliga sociala förhållandena, var hon för ung till att förstå och hon viste heller inget annat om. Detta förstod hon först sedan hon varit i U.S.A. en tid. Skillnaden mellan Sverige och U.S.A. 1895 var fantastiskt berättar hon. Hon reste helt av egen fri vilja utan påtryckning av någon och utan föregående korrespondans med någon. Hon hade alltså inte det minsta reda på sina utkomstmöjligheter vid framkomsten. Som jag förut nämnt, var förberedelserna för en egen domslös emigrant, snart undanstökade. Fru Åhman, säger det samma, som

ACC. N:R M. 14236: 13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

13.

Alfred Andersson, att endast prästbetyg erfordrades. Språket hade hon varken tänkt på eller försökt att lära sig. Fru Åhman hade med sig blott det allra nödvändigaste i klädväg, det var heller inte mycket man hade att taga med säger hon. Pängar till resan hade hon något själy, med tanke på att hon skulle resa, hade hon försökt att spara av det lilla hon tjänat. Resten hade hon lånat av sin äldre syster. Själva båtresan 1895 kostade 12 dollar. Fru Åhman gick på båten i Göteborg, resan gick sedan över Norge, Danmark, till Nev-York. Hon berättar att resan, var långsam och besvärlig. Resan företogs med en dansk båt och tog 3 veckor. Båten var dålig, de trodde aldrig att den skulle klara sig fram. Kniv, gaffel och tallrik fick de resande bestå sig med själva. Maten fick de hämta ~~ix~~ också, den var tilldelad i ransoner, den var ganska tillräcklig, även någorlunda bra. Särskilt brödet och smöret, var bättre än vad de var vana hemifrån. En bidragande orsak till att maten var tillräcklig, var att de flästa blev sjösjuka. Själva berättar hon att hon aldrig haft ^{on} av detta. Fru Åhman fick plats på landet, långt utanför Nev-York, detta fick hon nästan genast efter sin ankomst. Hon blev väl mottagen, trivdes gott med de

ACC. N:R M. 14236:14,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

14.

nya förhållandena. Skillnaden mellan denna och en liknande plats som hon haft här hemma strax innan hon reste, var fantastiskt stor. Om skillnaden uttrycker hon sig så här. Ja tyckte rent att jag kommit till paradiset. Kontakten ~~så starkt vännar~~ med släkt och vänner uppe höll hon jämt. Men trots att hon skrivigt många brev till dem här hemma fanns det inget i förvar. Hon säger själv att hon önskat att så hade varit fallet, det skulle varit roligt att själv läsa vad man då skrivigt. Fru Åhman uppehöll förbindelsen med dem där hemma medelst brev skrivning. Hon sände även pengar och gåvor, varje gång hon reste hem, hade hon en koffert med kläder mm, hem. Som framgår av mina uppteckningar, tillhör dessa båda berättare, dem som lyckades i U.S.A. Denna lycka var ju inte alla beskär, för många blev det ju raka motsatsen. Av utvandrarerna härifrån har dock de flesta lyckats, efter vad jag har hört de gamla berätta. Därför tyckte jag att det blev mest rätt, att mina uppteckningar om emigrationer fått ge en bild av de emigranter, härifrån, som någorlunda fann den lycka de sökte. Rent individuellt, hade det funnits att beskriva, ganska mycket, även härifrån. både om dem, som reste och om dem, som de lämna kvar.